

3. Денисова Ж.А. Мультимедийная презентация языкового материала как методический прием / Ж.А. Денисова // Иностранные языки в школе. – 2008. – №3. – С. 20-27.
4. Карамышева Т.В. Изучение иностранных языков с помощью компьютера / Т.В. Карамышева. – СПб.: Союз, 2001. – 254с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
7. Солдаткин В.И. Информационно-образовательная среда открытого образования / В.И. Солдаткин // Тезисы докладов IX Всероссийской научно-методической конференции “Телематика 2002”. – СПб. – 2002. – 78с.
8. Fishwick P.A. Computer Simulation: Grouths through Extension. – 1994. – <http://www.cis.ufl.edu/%7Efishwick/paper/paper.html>. – Назва з екрану.
9. Karaliotas Y. Interactivity in the Learning Environment. Distant Education. (Project Report). – UK: Open University. – 1998. – 248 p.

Л.А. СЕРЕДИУК. ПРОЕКТУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме. В статті розглядається методика проектування комунікативної середовища учасників засобами інтерактивних технологій при вивченні іноземного мови в школі. Зміст розробки та використання інтерактивних методик на уроках іноземного мови відноситься не до ефективності новизни, оригінальності, а до підвищення якості навчального процесу. Значення інтерактивних методик полягає в активізації пізнавальної діяльності учасників, підвищенні інтересу до знань.

Ключові слова: інформаційна освітня середовища, інформаційне простір навчання, комп'ютерно-орієнтована навчальна середовища, відкрита навчальна середовища, віртуальна навчальна середовища, форми інтерактивних методів навчання.

L.A. SEREDIUK. DESIGNING OF STUDENTS' COMMUNICATIVE ENVIRONMENT BY THE MEANS OF INTERACTIVE METHODS WHILE STUDYING FOREIGN LANGUAGE

The summary. The article deals with methodology of designing of students' communicative environment by the means of interactive technologies while studying foreign language in the comprehensive school. The contents of elaborating and using of interactive methods at the lessons of foreign languages are concentrated not only in efficiency of originality and novelty but also in increasing of educational process quality. The importance of interactive methods consists in activation of students' cognitive activity, increasing the interest to studies.

Key words: informative educational environment, informative educational space, computer-oriented educational environment, open educational environment, virtual educational environment, forms of interactive teaching methods.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. О.В. Безкоровайна.

Одержано редакцією 20.05.2016 р.

УДК: 37: 811. 111 - 11

Л.В. МОРОЗ, Н.В. КУШНІР, В.В. КОВАЛЮК

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ НА МОВНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Резюме. Стаття присвячена проблемам позитивного та негативного впливу англійського лінгвокультурологічного компоненту на сучасну українську мову в економічних та культурних умовах, що склалися на даному етапі суспільного розвитку та перспективах і наслідках подальшого його проникнення у всі сфери соціального життя в Україні.

Ключові слова: мова, діалект, науково-технічний прогрес, запозичення, соціолінгвістика.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями. Великі соціально-економічні перетворення в Україні 90-х років вплинули в першу чергу на галузі політики та економіки. На зміну старим економічним догмам прийшла нова економічна культура, нові професії. Підготовка майбутніх спеціалістів всіх без винятку спеціальностей не є можливою без покращення мовної освіти та її професійного забезпечення в умовах мультилінгвальної Європи. Складність мовних процесів у тому чи іншому суспільстві не є відображенням внутрішньої організації єдиної однорідної системи, але її можна зрозуміти в термінах відносин між декількома системами, що кількісно відрізняються одна від одної. Проблема впливу саме англійської мови на сучасну мовну ситуацію в Україні є дуже актуальною в наші дні, має перспективи подальшого дослідження для аналізу позитивного або негативного впливу компонентів англійської мови на розвиток чи засмічування української мови і безсумнівне практичне значення для складання словників та глосаріїв неологізмів сучасної української мови.

© Л.В. Мороз, Н.В. Кушнір, В.В. Ковалюк, 2016

Розширення професійних та культурних зв'язків України з країнами – членами Європейського Союзу становить собою беззаперечний аргумент щодо вивчення питання чинника англійської мови на науковому рівні з метою подальшого застосування результатів досліджень для навчання студентів вищих навчальних закладів володінню іноземною мовою на належному рівні.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Вивчення питання лінгвокультурологічного аспекту англійської мови як важливого чинника впливу на сучасну українську мову та застосування результатів досліджень цього питання у процесі викладання іноземної мови з метою удосконалення іншомовної підготовки фахівців та інтенсифікації навчального процесу у вищій школі стали предметом вивчення вітчизняних і закордонних науковців, а саме: Р. Белл, У. Стюарт, Ч. Прейтор, У. Лабов, Д. Хаймз, Н. Мечковська розглядали важливість англійського компонента щодо його впливу на інші культури та мову в цілому, а праці В. Кашкіна стосувалися навчальних аспектів впливу цього компонента.

Мета статті – зробити спробу проаналізувати важливість лінгвокультурологічного аспекту англійської мови щодо його впливу на сучасну мовну ситуацію в Україні та вказати на перспективи подальшого дослідження даної проблеми для усвідомлення позитивного або негативного впливу англійських запозичень на розвиток чи засмічування української мови. Крім того ще однією метою є постановка проблеми щодо унормування правопису запозичень та збільшення реєстру орфографічного словника української мови за рахунок іншомовних лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовні контакти є однією з найактуальніших проблем у сучасній лінгвістиці. Діалекти та мови живуть та розвиваються у безперервній та тісній взаємодії. Складність мовних процесів у тому чи іншому суспільстві не є відображенням внутрішньої організації єдиної однорідної системи, але її можна зрозуміти в термінах відносин між декількома системами, що кількісно відрізняються одна від одної [2, 96].

Українська мова, як і багато інших мов, переживає в наш час так званий “неологічний бум”. Особливу увагу привертає проблема великого корпусу нових слів англо-американського походження в сучасних українських газетах, журналах та інших періодичних виданнях, які створюють значні труднощі для розуміння та адекватного перекладу на українську мову.

Кінець ХХ та початок ХХІ століття відзначаються глобальними соціально-економічними змінами. На кожному етапі розвитку суспільства можна виділити певні сфери соціального життя, соціального середовища, що розвиваються найбільш бурхливо, найбільш динамічно. За останні два десятиріччя до таких сфер можна віднести галузі економічного та соціально-політичного життя суспільства. Саме вони стали царинами найбільшого “лексичного росту”, зародження мовних інновацій, постачальниками неологізмів до загальнолюдської мови.

Великі соціально-економічні перетворення в Україні 90-х років вплинули в першу чергу на галузі політики та економіки. Формування ринкової економіки призвело до змінень в економічній та політичній термінології і в сучасній мовній ситуації в країні в цілому. З одного боку, багато лексем, що вживалися в мові “планової” економіки, стали “архаїзмами”. З іншого боку, прослідковуються значні семантичні та стилістичні трансформації, виникають нові запозичення. Оскільки весь український діловий світ орієнтується насамперед на США та англійські країни, існуючі українські соціально-економічні терміни все частіше замінюються англо-американськими еквівалентами, які передають також й нові економічні поняття.

Ця стаття має за мету здійснити аналіз взаємодії української та англійської мов в економічних та культурних умовах сучасної України, зумовленою соціальною ситуацією мовної поведінки. Така спроба може базуватися на матеріалах функціональної типології мов, запропоновану Р. Беллом ще у 1980 р. [1, 117] маючи за основу сім атрибутів (якими є: стандартизація, життєвість, історичність, автономність, редукція, змішування та фактичні норми вживання), що набули свою ієрархію для отримання “... ступенів потенційного соціального престижу” [9, 26]. Р. Белл запропонував 10 функціональних різновидів англійської мови: стандартний, класичний, місцевий, діалектний, креольський, піджин, штучний, “Х-ована мова У”, інтер-мова та мова для іноземців [1, 87]. Розглянемо ці функціональні різновиди стосовно існування англійської мови на Україні.

1. Літературна (стандартна) англійська мова. Р. Белл розглядає цей різновид як стандартизований нередукований різновид англійської мови, що належить колективу його справжніх носіїв, який має автономність та, природно, фактичні і кодифіковані норми. Норми вживання цього різновиду характеризуються значною спільністю граматики, лексики, риторики, поруч з високим ступенем терпимості щодо фонологічної варіативності.

2. Класична англійська. Більш стародавні різновиди англійської мови, що відрізняються від сучасного лише відсутністю життєвості. Вони, однак, мають високий статус (оскільки ними написані визначні твори англійської літератури), дозволяють вести мову про існування класичної англійської. До 90-х років твори “великих класиків” були чи не єдиним зразком для студентів мовних факультетів України (за виключенням найбільших університетів, де студенти мали певні можливості спілкування з носіями англійської мови), що в кінцевому результаті також сприяло виникненню “фіксованого” варіанту англійської, особливості якої будуть описані нижче.

3. Місцева англійська. Найбільш поширене визначення запропоновано ЮНЕСКО: “... рідна мова групи, яка знаходиться під соціальним або політичним пануванням іншої групи, що розмовляє іншою мовою” [4, 111]. Прикладом може слугувати англійська мова в ПАР.

4. Діалектна англійська. Не будемо зупинятися на чисельних визначеннях діалекту, оскільки в Україні даний різновид відсутній.

5. Креольська англійська. Креольські мови відрізняються від діалектів за ступенем змішаності та редукції своїх структур, а також масовими запозиченнями. Як відомо, креольські мови виникають з піджинів. Піджин може використовуватися в родині, де батьки не мають спільної мови. Якщо не застосовувати свідомих зусиль щодо навчання дитини рідній мові, то її першою мовою стане піджин. Креольська мова може поступово перетворитися на літературну, особливо у спільнотах проміжного типу з високим ступенем соціальної стратифікації [5, 43].

6. Піджин-інгліш. На відміну від креольської, піджин не має мовного колективу, де він є першою мовою, але він має фактичні норми використання. За наявності соціальних та політичних умов для піджина можливим є шлях швидкого розвитку. Власне піджин-інгліш отримав величезне розповсюдження у роки перебудови.

7. Штучна англійська. За термінологією Р. Белла – *бейсік інгліш*. Такий різновид можна розглядати як спробу кодифікування ‘мови для іноземців’. Існують також підвиди “штучної англійської”, що мають обмежену функцію, наприклад, умовні мови диспетчерів повітряного транспорту.

8. “Х-ована” англійська. Одним з цікавих та маловивчених різновидів мови є різновид, що виникає у тих випадках, коли з певних причин зникає стимул або можливість подальшого вивчення мови. Учні або вчителі вирішують, що достатньо ефективний код для їхньої комунікації вже розвинувся та готові цим задовільнитися. Якщо це відбувається на початку навчання, виникає піджин, але якщо зупинка виникає пізніше, результатом стає змішаний, але нередукований різновид, що має назву *Х-ована мова Y* [7, 35].

9. Міжмовна англійська. Х-ований різновид мови знаходить свій корелят у “інтер-мові” на мікрорівні індивідуального вживання. Обидва варіанти не стандартизовані, у кожного відсутні ознаки життєвості та історичності, але “міжмовна” англійська відрізняється ознакою редукваності. Їй також бракує фактичних норм вживання та автономності

10. Англійська для іноземців. Це – різновид англійської, що використовується справжніми її носіями. У типовому випадку зміни зводяться до більш уповільненого темпу мовлення, зайвої емпатичності, повторенню з метою короткотривалої комунікації. Такий різновид формується на основі гіпотез носіїв англійської мови щодо характеру вивчення другої мови.

До 1985 року англійська мова в Україні становила собою досить цікавий та маловивчений різновид, коли через зрозумілі соціальні причини стимул до володіння мовою у групах, де її вивчали, не мав екстралінгвістичного підкріплення, а можливості вивчення англійської широкими масами населення були досить обмежені. Як результат з’явився штучний, але малоредукований (на протилежність піджинам) різновид англійської мови – те, що кваліфіковані англісти називають *‘good Ukrainian English’*, а сучасні носії англійської мови називають *‘Ukrailish’* (за аналогією з *Indlish, Frenlish, Franglais* тощо), саме цей різновид мови називають також ‘іксованою мовою Y’.

Власне поява піджину в Україні сприяла масовому прийняттю англійської лексики за певних розмовних тем, а також проникненню слів-прошарків (термін Р.П. Белла) до мови засобів масової інформації.

Всі висловлювання здійснені білінгвами та призначені білінгвам. Спільний принцип, що прослідковується у висловлюваннях – це співвідношення вживаного мовного контекстуального комплексу з власним наміром, інтенцією, з одного боку, та передбачувані чи бажані розуміння, інтерпретацією, висновками (інференцією) особи, що сприймає на слух, з іншого. [3, 74]

За рівнем засвоєння англійської мови попереду опиняється інтелігенція, яка працює на спільних підприємствах. Серед широких мас населення розповсюдження англійської має стабільну тенденцію до нуля, хоча це не означає, що їхня мова не відчуває певного впливу англійської. Вже згаданий невисокий рівень засвоєння англійської мови серед торгівців, що призводить до виникнення піджину в Україні, різко зростає серед політичних діячів, лікарів, юристів, економістів. Особи, що оволоділи англійською мовою у її різновиді *Ukrailish* опинилися в сучасній Україні у привілейованому стані: вони можуть розраховувати на отримання роботи у багатьох нових, які щойно з’явилися, сферах діяльності суспільства.

Оцінка різновидів англійської мови в Україні може проводитися в термінах “добра” чи “погана” мова тільки в плані її комунікативної ефективності. Щоб комунікація була ефективною, мовець повинен вміти оперувати не лише мовним кодом, але й здійснювати вибір каналу, за допомогою якого код реалізується, враховувати лінгвістичний контекст, модифікуючи такий вибір, а також соціолінгвістичні правила, які підтримують або створюють соціальні відносини. В цілому ж, оцінка місця англійського мовного компонента в Україні може бути як позитивною, так і негативною, в обох випадках, однак, її характер буде зовсім не лінгвістичний, а політичний. Автор даної статті дотримується дескриптивної, а не прескриптивної орієнтації у відношенні до лінгвістичних даних. Якщо явище має систематичний характер, то воно свідчить про еволюцію мови, а не про погані наміри чи помилки мовців.

Перед українським мовознавством постала низка проблем, пов’язаних з функціонуванням нового гетерогенного матеріалу. По-перше, виникла потреба збільшити реєстр орфографічного словника української мови за рахунок лексичних запозичень, давши їм відповідне орфографічне оформлення. Гостро стоїть проблема унормування правопису запозичень (які слова писати в лапках, де подвоювати приголосні тощо). По-друге, слід встановити чіткі критерії зарахування запозичень до складу української мови (розрізнити епізодизми, ефемеризми, спорадизми).

Висновки. Названі аспекти свідчать про адаптацію англійського лінгвістичного компоненту в українській мові. Таким чином, можна стверджувати, що ця проблема є дуже актуальною в наші дні, має перспективи подальшого дослідження для аналізу позитивного або негативного впливу компонентів на розвиток чи засмічування української мови і безсумнівне практичне значення для складання словників та глосаріїв неологізмів сучасної української мови, двомовних фахових термінологічних словників; створення підручників та навчальних посібників з метою навчити студентів розуміти і адекватно перекладати з англійської мови на українську соціально-політичні та економічні матеріали сучасних газет, журналів, інших періодичних видань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белл Р. Социолінгвістика / Р. Белл. – М.: Межд. отношения, 1980. – 366 с.
2. Гамперц Дж. Типы языковых обществ / Дж. Гамперц // Новое в лингвистике. – Вып. 7. – М.: Прогресс, 1975. – 260 с.
3. Кашкин В.Б. Мифологема контекстуального детерминизма / В.Б. Кашкин // Роль и место грамматики в обучении иностранным языкам. – С-Пб.: ИОВ РАО, 1998. – 222 с.
4. Лабов У. Исследование языка в его социальном контексте / У. Лабов // Новое в лингвистике. – Вып. 7. – М.: Прогресс, 1975. – 310 с.
5. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика / Н.Б. Мечковская. – М.: Аспект пресс, 1996. – 88 с.
6. Hymes D. Pidginization and Creolization of Languages / D. Hymes. – London: CUP, 1971. – 90 p.
7. Prator C.H. The British Heresy in TESL / C.H. Prator // Fishmann J. et al. (eds.) Language Loyalty in the US: the Maintenance and Perpetuation of Non-English Mother Tongues by American Ethnic and Religious Groups, – The Hague: Mouton Co., 1968. – 680 p.

Л.В. МОРОЗ, Н.В. КУШНИР, В.В. КОВАЛЮК. ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ВЛИЯНИЯ НА ЯЗЫКОВУЮ СИТУАЦИЮ В УКРАИНЕ

Резюме. Стаття посвящена проблемам позитивного и негативного влияния английского лингвокультурологического компонента на современный украинский язык в экономических и культурных условиях, создавшихся на данном этапе общественного развития, а также перспективах и последствиях дальнейшего его проникновения во все сферы социальной жизни Украины.

Ключевые слова: язык, диалект, научно-технический прогресс, заимствования, социолінгвістика.

L.V. MOROZ, N.V. KUSHNIR, V.V. KOVALIUK. LINGUISTIC AND CULTUROLOGICAL ASPECT OF THE ENGLISH LANGUAGE AS AN IMPORTANT FACTOR OF IMPACT UPON THE LANGUAGE USAGE IN UKRAINE

The summary. The article deals with the problems of positive and negative impact of English linguistic and cultural components upon the contemporary Ukrainian language in economic and cultural conditions formed at the present stage of public development and with the perspectives and consequences of its further penetration into the whole pack of realms of social life in Ukraine.

Key words: language, dialect, scientific and technical progress, borrowings, sociolinguistics.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 18.05.2016 р.

УДК: 378. 011. 3 - 051: 811

С.В. ПЕРОВА

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Резюме. У роботі охарактеризовано комплекс ключових компетентностей майбутніх учителів іноземної філології, який містить такі складники, як інформаційну компетентність, міжкультурну комунікативну компетентність, соціально-правову компетентність, компетентність самовдосконалення та діяльну компетентність. Подано визначення критеріїв сформованості ключових компетентностей майбутніх учителів іноземної філології: мотиваційно-цільовий, когнітивно-гносеологічний та практично-діяльній, а також у табличному форматі представлено їхні показники.

Ключові слова: ключові компетентності, учитель іноземної філології, показник, критерій.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. Зміна вимог до рівня професійної підготовки студентів у вищих закладах освіти, мети, змісту освіти висунула на одне з перших місць проблему розвитку ключових компетентностей майбутніх фахівців, викладачів іноземних мов зокрема. Освітній процес сучасного вищого закладу актуалізує зміну позиції студента з об'єкта навчання на активного суб'єкта навчально-професійної діяльності.

© С.В. Перова, 2016

Випуск 14 (57), 2016. Наукові записки РДГУ.